

FUTURE MINDS

ELEVHANDBOK MODUL 2 OMVÄRLDSKONTAKT

SUSTAINABILITY HACKATHON 2023

WWF

INNEHÅLL & INTRODUKTION

INTRODUKTION SID. 1

OM WWF SID. 2

TEMA: MATMAKT & PÅVERKAN PÅ SKOLMATEN SID. 3

HUR ARBETAR WWF MED MAT? SID. 5

FAKTA: GLOBALA MÅL SID. 6

INTRODUKTION

Vad är ert Sustainability hackathon?

Future Minds Sustainability hackathon är en innovationstävling där du och din grupp tävlar nationellt med era förslag på lösningar till en samhällsutmaning. Er samarbetspartner i detta hackathon är Världsnaturfonden (WWF) och temat för er samhällsutmaning är "Matmakt & påverkan på skolmaten".

Vad ska ni göra på Sustainability hackathon?

Under hacket kommer ni att få gå igenom en hel innovationsprocess - en metod för att komma på smarta idéer. Det är ett bra verktyg inför era framtida studier och jobb. Ni kommer även att få pitcha er grups bästa idé för representanter från WWF. Därefter väljs de mest innovativa idéerna ut - och de allra bästa går vidare till en nationell final där ni har chansen att vinna priser. Sustainability hackathon arrangeras av Future Minds.

Varför ett hackathon?

Vuxna behöver lyssna på ungas idéer och unga behöver förbereda sig för framtiden. Det blir en win-win. Era goda idéer kommer samhället till gagn samtidigt som ni lär er mer om hållbar utveckling och tränar viktiga förmågor som samarbete, kreativitet, idégenerering och paketering. Dessutom oroar sig många unga för framtiden och ett sätt att minska den oron är att bli en del av lösningen.

Hur ska du förbereda dig?

Innan du deltar i Sustainability hackathon behöver du kunskap om hållbar utveckling och bakgrund till den utmaning du kommer att arbeta med. Helt enkelt en bra grund att stå på inför ditt och din grups kreativa arbete på hacket. I detta material finns fakta om både WWF och temat Matmakt och påverkan på skolmaten. Dessutom tittar vi närmare på tre av de globala målen som din utmaning berör.

Hoppas att detta underlag ska ge dig en bra grund till hackathon!

/Future Minds och WWF

EN HÄLSNING TILL DIG

Hej!

Genom att delta i WWFs och WWF Sweden Youths hack vill vi öka dina kunskaper om hur maten påverkar vår planet och människor och hur DU kan vara med att förändra en av de viktigaste måltiderna som du möter dagligen: skolmaten. Du får även utveckla din kompetens i att påverka makthavare i syftet att bidra till ett mer hållbart (skol)matsystem.

Med matvanor mer anpassade efter vår planet skulle alla bli vinnare – naturen, djuren och vi människor! Dina idéer är viktiga! Unga är inte bara framtidens ledare, unga är nutidens ledare och har rätt att påverka i frågor och beslut på meningsfulla sätt! Vad finns det för vägar som du kan ta för att påverka (skol)matsystemet? Under hackathonet får du pitcha din idé och därefter hjälper WWF till att på olika sätt se till att den når berörda beslutsfattare.

Tillsammans är vi en del av lösningen. Om inte du, så vem? Om inte nu, så när?

/ WWF och WWF Sweden Youth

OM OSS

Världsnaturfonden WWF arbetar för en framtid där människan lever i harmoni med naturen. WWF kämpar för att skydda de mest hotade och unika arterna och livsmiljöerna på planeten och för att mänskligheten ska fördela jordens resurser rättvist och använda dem på ett hållbart sätt. För att nå våra mål jobbar vi såväl på politisk nivå som ute i fält och i tätt samarbete med fristående organisationer, lokalbefolkningar och andra aktörer runt om i världen. WWF finns i över 100 länder, har fler än fem miljoner supportrar och driver tusentals projekt inom allt från naturvård till klimatsmarta energilösningar och hållbar mat. Två av alla dessa projekt är initiativen #Eat4Change som syftar till att mobilisera unga för hållbara matval och #SchoolFood4Change som siktar på att förändra skolmåltiderna och systemen runt omkring till att bli mer hållbara, för både människa och planet.

Ungas drivkraft, idéer och kompetens är viktig för att nå en verklig förändring, både på individ- och samhällsnivå. Hälften av världens befolkning består av unga upp till 30 år och därför borde barn och unga ha en självklar plats att kunna påverka och ha inflytande över sin samtid och framtid. WWF Sverige startade därför 2014 ett ideellt ledarskapsprogram, WWF Sweden Youth, som tränar dagens och morgondagens unga hållbarhetsledare utifrån ett mångfaldsperspektiv. Olikheter är vår styrka!

TEMA: MATMAKT OCH PÅVERKAN PÅ SKOLMATEN

För att kunna påverka makthavare och bidra till att vi når ett hållbart matsystem kan det vara bra att ha kunskap om hur maten påverkar vår egen hälsa, men också andra människor och inte minst planeten. Dagens matproduktion leder till att många djur och växter hotas, att haven förorenas och att jordens resurser ansträngs allt mer. Maten som många av oss i Sverige äter idag orsakar stora klimatutsläpp och i stället för att bidra till en mer levande planet, så leder det ofta till att förstöra naturens ekosystem.

SKOLMAT

Generellt sett så äter vi faktiskt för mycket mat per person i Sverige idag. Vi gör många ohållbara matval och “överkonsumerar” onyttig mat. Men det finns ett ställe där vi faktiskt gör tvärtom varje dag, det är i skolan. I skolan äts det alltför lite mat av barn och unga, i relation till vad de skulle behöva få i sig för att orka, lära, leka och växa. Studier visar att skolmaten är viktig för barn och ungas näringsintag och utveckling men att för lite hamnar i magen och för mycket slängs. Det är både pengar och resurser som läggs ned på skolmåltiderna i onödan. Varför är det så? Kan vi förändra det så att alla går vinnande ur situationen?

ATT ÄTA HÅLLBART

Kunskap om hur du äter och väljer hållbar mat finns idag. Det svåra är att få fler människor att ställa om. I rutan ger vi några exempel som har stöd i forskningen, på hur vi kan bidra till ett mer hållbart matsystem.

EXEMPEL

- **Ät mindre men bättre kött.** Mängden kött vi äter ökar i världen och i Sverige äter vi i snitt 50–55 kg kött per person och år, vilket ligger högt över den nya nordiska rekommendationen på 350 gram rött kött i veckan. Vi behöver se kött som en lyxvara och välja KRAV-märkt och helst från betesdjur (får och kor) som har fått betat ute på svenska naturbetesmarker, som hagar och ängar. Kolla efter märket Svenskt Sigill Naturbeteskött. Bete av sådana marker är viktiga för den biologiska mångfalden eftersom arterna som lever där (som är bland våra mest hotade) är beroende av att markerna hålls öppna och inte växer igen.
- **Ät mer och bättre vego.** Vi behöver äta mer baljväxter (bönor, linser eller ärtor), rotsaker, kålväxter, grönsaker och fullkornsprodukter. Proteinet du får i dig bör komma från olika källor, inte bara kött.
- **Support your locals!** Handla produkter från lokala leverantörer, då vet du varifrån maten kommer, minskar transportsträckan och bidrar till ett mer hållbart lokalsamhälle.

TEMA: MATMAKT OCH PÅVERKAN PÅ SKOLMATEN

EXEMPEL (FORTS.)

- **Minska matsvinnet.** Uppemot 40 procent av all mat som produceras slängs eller förloras längs livsmedelskedjan och våra hushåll, alltså hem, står för den största delen av svinnet i Sverige. Varje år slängs 17 kg (motsvarar nästan 40 måltider) ätlig mat i soptunnan, medan 18 kilo (motsvarande 90 koppar kaffe) hålls ut i avloppet. Sammanlagt blir det 35 kg matsvinn per person i Sverige.
- **Välj certifierad och miljömärkt mat.** Ekologiska odlingar har i genomsnitt drygt 30 procent fler växter, insekter och andra djur än odling som bedrivs med kemiska bekämpningsmedel. Genom att välja mat märkt med KRAV eller EU-ekologiskt bidrar vi till ökad biologisk mångfald.

MAKT OCH PÅVERKAN

Det finns många olika instanser och nivåer i samhället som påverkar vilken mat som serveras i skolrestaurangerna. Politiker på såväl nationell nivå (regering och riksdag) som lokal (kommunfullmäktige och nämnder) fattar övergripande politiska beslut. Tjänstepersoner som arbetar i kommunen ansvarar för att praktiskt omsätta de politiska besluten i verksamheten. Utöver detta finns det lagar som exempelvis lagen om offentlig upphandling som sätter gränser för vad som är möjligt för kommunen att göra och riktlinjer från Livsmedelsverket. Men allt detta går att påverka! Det kan ske genom opinionsbildning, exempelvis debattartiklar, insamling av namnunderskrifter, använda lokala påverkansmöjligheter som medborgarförslag eller genom direktkontakt med politiker, tjänstepersoner, näringsliv eller organisationer.

VIDARE LÄSNING

- [Eat4Change projektsida](#)
- [SchoolFood4Changes projektsida \(engelska\)](#)
- [Matguiden](#)
- [Två digitala kurser om mat](#)
- [WWF Sweden Youth](#)
- [Planet-based diets](#)

HUR ARBETAR WWF MED MAT?

PROJEKT

WWF arbetar med matfrågan på flera nivåer i Sverige för att vi ska kunna ha ett lantbruk och livsmedelssystem som är bra för miljö, klimat, människor och biologisk mångfald. Bland annat driver WWF, tillsammans med flera andra organisationer, projekten Eat4Change och SchoolFood4Change som fokuserar på barn och ungas möjligheter att vara med och påverka, lära sig om kopplingen mellan matproduktion, hälsa och miljö och göra hållbara matval i skolan. Syftet är att öka intresset för mat och dess koppling till både miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. Dessutom har WWF tillsammans med WWF Sweden Youth tagit fram en digital kurs “Mat för en levande planet – en kurs för hållbara matval” för att öka kunskapen om hur man kan äta mer hållbart.

KONSUMENTGUIDER

WWF har tre konsumentguider för en hållbarare konsumtion: Fiskguiden, Köttguiden och Vegoguiden samt Matkalkylatorn som finns i en gemensam app: WWF Matguiden. WWF engagerar människor med en aktiv livsstil i projektet Vego i världsklass. Därutöver driver WWF One Planet Plate, en guide och en märkning av måltider för alla som vill servera hållbara måltider. Denna kan användas av både skolrestauranger som privata restauranger.

OPINION OCH OMSTÄLLNING

Dessutom koordinerar WWF initiativet Hållbar Livsmedelskedja som samlar ledande företag inom matsektorn för att ställa om till en väsentligt

mer hållbar livsmedelskedja i Sverige. WWF påverkar politiker och myndigheter för att skapa hållbara livsmedelssystem, bland annat EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

UTMANINGAR KRING SKOLMAT

Vi har en lång tradition av kostnadsfri skolmat i Sverige och de flesta barn, unga och föräldrar tar detta för givet. Eftersom skolmaten når alla som går i skolan i Sverige varje skoldag så har den stor potential att forma framtida hållbara matvanor hos unga, men också väcka nyfikenhet, bidra till en stunds avkoppling och att vi lär oss något om maten som serveras. Men vi vet att det inte alltid är så. Skolmaten kommer med sina utmaningar som behöver lösas för att nå ett hållbart matsystem, och här behöver vi er hjälp! De utmaningar som vi ser idag kopplat till skolmat och hållbarhet är exempelvis dessa:

- Skollunchen är ofta förlagd på en “rast” under skoldagen då många elever vill hinna med annat; leka, chilla, plugga, vara ute eller prata med kompisar. Det gör att många stressar igenom skollunchen och inte hinner äta sig mätta.
- Skolrestaurangerna upplevs ofta som högljudda och inte alltid så inbjudande. Ibland finns det inte ens plats för alla att sitta ner. Det här kan påverka elevernas uppfattning om skolmaten och vilja att gå till skolrestaurangen.

Fortsättning på nästa sida.

HUR ARBETAR WWF MED MAT?

- Nya maträtter, vegetariska alternativ på menyn eller försök från skolköken/skolkockarna att servera mer hållbar eller hälsosam mat uppskattas inte alltid av eleverna. När man inte känner igen maten som serveras så väljer man mer sällan att äta av den, vilket kan leda till att man blir trött, får ont i huvudet eller inte orkar koncentrera sig på skolarbetet på eftermiddagen.
- I matsystemet försvinner ungefär 40 procent av maten på grund av matsvinn. Det skapas dagligen mycket matsvinn från Sveriges skolmåltider. Visste du att vi årligen slänger cirka 35 miljoner portioner skolmat (cirka 11 700 ton mat). I det ingår både matsvinnet som uppstår i köket, från serveringen och från tallriken. Och detta beror inte på att skolan serverar mat som är äcklig. Många skolors matsvinnsmätningar visar till och med att det slängs mer mat de dagar då elevernas favoriträtter serveras. Varför är det så tror du?
- Mat är ofta något som engagerar och som berör alla genom bland annat kultur och smakupplevelser, men där frågan om hållbarhet inte alltid är högst prioriterad. Vissa skolor har matråd och andra pratar om skolmatsfrågorna på elevrådet. Ofta hamnar man i diskussioner om varför inte vissa maträtter serveras oftare, till exempel tacos, hamburgare eller pizza. Skolorna och skolköken har en mängd lagar, policyer, mål, budgetramar och riktlinjer som de behöver förhålla sig till. Dessa saker kan exempelvis bestämma hur näringsrik maten de serverar behöver vara, hur stort klimatavtryck den får ha eller vad en

portion får kosta som mest. Om eleverna inte känner till orsakerna till vilken mat som serveras i skolan så kan det leda till missförstånd och en känsla av att skolan inte lyssnar på elevernas önskemål.

- Klimatkris, krig och andra globala händelser har på sistone lett till att priset på mat och livsmedel blir dyrare. Detta drabbar också skolmaten som kan behöva göra förändringar i menyn för att få ihop budgeten. Menyförändringar som mindre kött och mer grönsaker och bönor behöver inte alltid vara dåliga utan kan faktiskt leda till att maten på det stora hela blir mer hälsosam och hållbar. Men högre matpriser kan också leda till att kommunerna och skolorna behöver köpa mindre av exempelvis ekologiskt. Vad är viktigast för eleverna?
- Från högstadiet och uppåt väljer många elever att gå utanför skolans område och köpa godis, skräpmat eller annat under lunchrasten för egna pengar, trots att det finns mat som är lagad och gratis i skolmatsalen.
- Hem- och konsumentkunskap är idag det ämnet i skolan som har minst antal timmar i läroplanen. Men vi vet samtidigt att kunskap och kännedom om mat, hur man äter hållbart för både hälsa och planet, är kritiskt för planetens överlevnad och för att uppfylla de Globala målen. Hur förbereds dagens unga på att bli morgondagens upplysta och hållbara konsumenter egentligen? Kan det göras mer?

FAKTA OM MÅL 12: HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

GLOBALA MÅL SOM VI I DETTA CASE ARBETAR AKTIVT FÖR ATT UPPNÅ:

Med hjälp av Agenda 2030 och de globala målen vill man skapa hållbar utveckling. Det betyder att vi måste leva på ett sätt idag som gör att generationer som kommer ska kunna ha samma möjligheter som vi. I september 2015 bestämde FN att Agenda 2030 blir verklighet genom att ta fram de 17 globala målen och de 169 delmålen. Alla mål är viktiga för att skapa hållbar utveckling. Flera mål är kopplade till och påverkar varandra. I detta case fokuserar vi på tre av de Globala målen - Mål 12, 13 och 15. Vi börjar med att prata om målet för hållbar konsumtion och produktion.

Hållbar konsumtion innebär inte bara miljöfördelar utan även sociala och ekonomiska fördelar såsom ökad konkurrenskraft, tillväxt på såväl den lokala som globala marknaden, ökad sysselsättning, förbättrad hälsa och minskad fattigdom. Omställning till en hållbar konsumtion och produktion av varor är en nödvändighet för att minska vår negativa påverkan på klimat, miljö och människors hälsa.

12.1 IMPLEMENTERA DET TIOÅRIGA RAMVERKET FÖR HÅLLBARA KONSUMTIONS- OCH PRODUKTIONSMÖNSTER

Genomföra det tioåriga ramverket för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Alla länder vidtar åtgärder, med de utvecklade länderna i täten och med hänsyn tagen till utvecklingsländernas utveckling och förutsättningar.

12.3 HALVERA MATSVINNET I VÄRLDEN

Till 2030, halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

12.8 ÖKA ALLMÄNHETENS KUNSKAP OM HÅLLBARA LIVSSTILAR

Senast 2030 säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

12.6 UPPMUNTRA FÖRETAG OCH TILLÄMPA HÅLLBARA METODER OCH HÅLLBARHETSREDOVISNING

Uppmuntra företag, särskilt stora och multinationella företag, att införa hållbara metoder och att integrera hållbarhetsinformation i sin rapporteringscykel.

12.2 HÅLLBAR FÖRVALTNING OCH ANVÄNDNING AV NATURRESURSER

Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

FAKTA OM MÅL 13: BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

GLOBALA MÅL SOM VI I DETTA CASE ARBETAR AKTIVT FÖR ATT UPPNÅ:

Klimatförändringarna är ett verkligt och obestridligt hot mot hela vår civilisation. Utsläppen av växthusgaser fortsätter att stiga och som följd riskerar vi att nå en genomsnittlig global uppvärmning som överstiger två grader, vilket skulle få allvarliga konsekvenser för ekosystem, havsförurning, mänsklig säkerhet, matproduktion, vattentillgång, hälsa och ökad risk för naturkatastrofer.

Effekterna är redan nu synliga och kommer att bli katastrofala såvida vi inte agerar nu. Genom utbildning, innovation och efterlevnad av våra klimatförpliktelser kan vi göra nödvändiga förändringar för att skydda planeten. Dessa förändringar ger också stora möjligheter att modernisera vår infrastruktur som kommer att skapa nya arbetstillfällen och främja välbefinnande över hela världen.

13.1 STÄRK MOTSTÅNDSKRAFTEN MOT OCH ANPASSNINGSFÖRMÅGAN TILL KLIMATRELATERADE KATASTROFER

Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.

13.3 ÖKA KUNSKAP OCH KAPACITET FÖR ATT HANTERA KLIMATFÖRÄNDR

Senast 2030 uppnå en hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser.

13.2 HALVERA MATSVINNET I VÄRLDEN

Till 2030, halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

FAKTA OM MÅL 15: EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

15 EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

GLOBALA MÅL SOM VI I DETTA CASE ARBETAR AKTIVT FÖR ATT UPPNÅ:

Hållbara ekosystem och biologisk mångfald är grunden för vårt liv på jorden. Att tillgodose mänsklighetens behov av livsmedel, energi, vatten, mineraler och råmaterial utan att skada den biologiska mångfalden och säkerställa hållbart nyttjande ekosystemtjänster är en avgörande utmaning för vår överlevnad.

Ekosystem på land såsom skogar, våtmarker, torrmarker och berg utgör livsmiljöer för miljontals arter samtidigt som de renar luft och vatten. Markförstöring och avskogning leder till ökade halter av växthusgaser och hotar såväl klimatet som djurarters överlevnad. Visste du exempelvis att populationerna av vilda ryggradsdjur har minskat med 60 procent på 44 år? Vi är alla en del av jordens ekosystem och spelar alla en viktig roll för att bevara livsmiljöer som säkerställer överlevnad av växt- och djurarter på land.

15.1 BEVARA, RESTAURERA OCH SÄKERSTÄLL HÅLLBART NYTTJANDE AV EKOSYSTEM PÅ LAND OCH I SÖTVATTEN

Till 2020 bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

15.5 SKYDDA DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDEN OCH NATURLIGA LIVSMILJÖER

Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.

15.2 FRÄMJA HÅLLBART SKOGSBRUK, STOPPA AVSKOGNINGEN OCH ÅTERSTÄLL UTARMADE SKOGAR

Till 2020 främja genomförandet av hållbart brukande av alla typer av skogar, stoppa avskogningen, återställa utarmade skogar och kraftigt öka nybeskogningen och återbeskogningen i hela världen.

15.A ÖKA DE FINANSIELLA RESURSERNA FÖR ATT BEVARA OCH HÅLLBART NYTTJA EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

Mobilisera och väsentligt öka de finansiella resurserna från alla källor för att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden och ekosystemen.

KÄLLFÖRTECKNING

SID. 4

1. <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2022-03-17-livsmedelskonsumtion-av-animalier.-preliminara-uppgifter-2021>
2. https://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/228019/local_228019.pdf
3. https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/wwf_uk_driven_to_waste_the_global_impact_of_food_loss_and_waste_on_farms.pdf
4. <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/matsvinn>
5. <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/epok-centrum-for-ekologisk-produktion-och-konsumtion/nyheter/aldre-nyheter/2014/2/ekologisk-odling-gynnar-biologisk-mangfald/>